

Vergaderjaar 2024–2025

36 247

Initiatiefnota van het lid Paulusma over toegang tot abortus is een mensenrecht

Nr. 6

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 22 november 2024

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen voorgelegd aan de initiatiefnemers over de initiatiefnota inzake toegang tot abortus is een mensenrecht (Kamerstuk 36 247, nr. 2).

Het lid Paulusma heeft deze vragen beantwoord bij brief van 22 november 2024. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Klaver

De griffier van de commissie,
Westerhoff

1

Op grond waarvan acht u het financieren van abortussen voor niet-Nederlandse ingezetenen van zodanig groot belang, dat u hiervoor drie miljoen euro uit het mensenrechtenfonds op de begroting van het Ministerie van Buitenlandse Zaken weg wilt halen? Hoe weegt u dit belang af tegen het belang van de bescherming van andere mensenrechten?

Antwoord

Wereldwijd gaan er 39.000 vrouwen per jaar dood aan de gevolgen van een onveilige abortus. Nog veel meer vrouwen kampen met langdurige gezondheidscomplicaties ten gevolge van een onveilige abortus. De indiener vindt dit een grove schending van mensenrechten, gezien het gaat om leed dat kan worden voorkomen. Dat rechtvaardigt het genoemde bedrag. Zoals beschreven in de initiatiefnota zijn gelijke rechten voor vrouwen en meisjes al een prioriteit binnen het mensenrechtenfonds. Daar hoort gelijke toegang tot gezondheidszorg ook bij.

2

Kunt u toelichten welke evaluatie u gemaakt heeft bij het potentieel erkennen van abortus als een mensenrecht binnen de Europese Unie (EU) en het draagvlak onder individuele lidstaten van de EU? Hoe beoordeelt u het risico dat het draagvlak onder conservatieve lidstaten afneemt door dit voorstel?

Antwoord

De initiatiefnemer ziet breed draagvlak onder Europese lidstaten en baseert zich op een stemming waarbij een meerderheid van het Europees Parlement heeft ingestemd met een oproep om abortus als mensenrecht te erkennen en op te nemen in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.¹ De initiatiefnemer ziet geen risico dat het draagvlak onder conservatieve lidstaten afneemt door dit voorstel.

3

Kunt u toelichten hoe u ertegen aankijkt dat in potentie conservatieve lidstaten dit voorstel om van abortus een mensenrecht te maken, kunnen gebruiken als legitimatie om bepaalde EU-eisen juist af te zwakken?

Antwoord

De initiatiefnemer ziet geen risico dat andere lidstaten dit voorstel zullen gebruiken als legitimatie om bepaalde EU-eisen af te zwakken.

4

Kunt u nader toelichten of er onderzoek gedaan is door uw fractie naar eventuele (onbedoelde) gevolgen van het verklaren van abortus als mensenrecht, rekening houdend met negatieve ontwikkelingen rondom democratie en rechtsstaat in de EU?

Antwoord

De initiatiefnemer verwacht geen negatieve ontwikkelingen rondom democratie en rechtsstaat als gevolg van het eerbiedigen van mensenrechten. Het doel van het voorstel is juist het versterken van de rechtsstaat voor iedereen.

5

Kunt u toelichten of het risico bestaat dat bij het financieren van abortuszorg in Nederland voor niet-Nederlandse ingezetenen, zonder een

¹ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2024-04-10/12/making-the-right-to-abortion-an-eu-fundamental-right>

verhoging van het subsidiebudget, de financiering van abortuszorg voor Nederlandse vrouwen onder druk komt te staan?

Antwoord

Het subsidiebudget wordt wel verhoogd en gedekt uit het mensenrechtenfonds, dat is bedoeld voor het versterken van mensenrechten van mensen buiten Nederland.

6

Waarop is het getal van 39.000 gebaseerd?

Antwoord

Op onderzoek van de WHO.²

7

Hoe definieert u een onveilige abortus? Voor wie is die onveilig?

Antwoord

Een voor de vrouw onveilige abortus wordt door de WHO gedefinieerd als een procedure voor het afbreken van een zwangerschap die wordt uitgevoerd door personen die niet over de nodige informatie of vaardigheden beschikken of in een omgeving die niet voldoet aan de minimale medische normen, of beide.³

8

Kunt u een bronvermelding geven voor de stelling dat onveilige abortussen de nummer één doodsoorzaak voor zwangere vrouwen zijn?

Antwoord

Dit was een onjuiste constatering in de initiatiefnota. Wat de initiatiefnemer duidelijk wilde maken is dat onveilige abortus één van de belangrijkste te voorkomen oorzaken van moedersterfte is.

9

Kunt u uitleggen waarom onveilige abortussen «in feite een oorlog tegen vrouwen» zijn?

Antwoord

In feite wordt er bewust medische zorg onthouden waardoor onveilige abortussen de enige optie zijn. Zoals de VN Commissie inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW) onlangs schreef over de Poolse abortuswet: «Het dreigt marteling, onmenselijke en ontorende behandeling te worden.»⁴

10

Daar waar staat «Het kind» kon niet «weggehaald worden» vanwege een hartslag, vanaf wanneer begint een mensenleven volgens u?

Antwoord

De initiatiefnemer kan aangeven wanneer het leven biologisch start, namelijk bij de bevruchting van de eicel door de zaadcel. Maar deduceert dat de vraagsteller graag wil weten hoe de initiatiefnemer kijkt naar de beschermwaardigheid van het ongeboren leven. Er bestaan verschillende visies ten aanzien van op welke de wijze de beschermwaardigheid van

² <https://www.who.int/news/item/09-03-2022-access-to-safe-abortion-critical-for-health-of-women-and-girls>

³ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>

⁴ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/08/poland-violated-womens-rights-unduly-restricting-access-abortion-un>

een embryo dient te worden gewogen. Er zijn denkbare beelden die zich uitstrekken van absolute beschermwaardigheid tot een uiterst instrumentele visie. Bij absolute beschermwaardigheid, veelal ingegeven door geloofsovertuiging, is het leven vanaf het begin (vanaf de bevruchting tussen eikel en zaadcel) beschermwaardig. Aan het andere kant van het spectrum wordt de waarde van het embryo anders gezien en is het meer instrumenteel van aard. De initiatiefnemer neemt een tussenpositie in: vroege vormen van menselijk leven zijn weliswaar beschermwaardig, maar niet absoluut beschermwaardig. Er kunnen belangen en waarden zijn die zwaarder wegen dan de beschermwaardigheid. De initiatiefnemer vindt dat vrouwen zelf en in samenspraak met een zorgprofessional in staat zijn om deze belangen af te wegen.

11

Aan welke standpunten ziet u dat de antiabortusbewegingen zijn geradicaliseerd? Wanneer waren zij gematigder en sinds wanneer zijn ze radicaler?

Antwoord

De radicalisering is in Nederland bijvoorbeeld te zien door toename in het aantal demonstraties rond abortusklinieken. Ook het kabinet erkent deze radicalisering in de kabinetsreactie (Kamerstuk 36 247, nr. 3) op voorliggende initiatiefnota. Zij stelt bijvoorbeeld dat weerstand tegen toegang tot SRGR toeneemt, «onder andere gevoed door invloedrijke extremistische religieuze, conservatieve en populistische actoren.»

12

Daar waar u stelt dat abortustoegang een mensenrecht is en dat u van mening bent dat dat zo is, presenteren deze zinnen een feit of een mening? Indien het eerste, waaruit blijkt dit verifieerbaar?

Antwoord

De initiatiefnemer is van mening dat abortus een mensenrecht is en pleit ervoor dit ook internationaal vast te leggen. Dit standpunt wordt gedeeld door bijvoorbeeld de VN, die hebben geconcludeerd dat de restrictieve abortuswet in Polen een schending van mensenrechten is.⁵

13

Als Nederland abortus als mensenrecht moet gaan behandelen, doet zij dit nu dan nog niet?

Antwoord

Nederland doet het beter dan veel andere landen en er zijn belangrijke stappen gezet, zoals het afschaffen van de verplichte beraadtermijn en het beschikbaar maken van de abortuspil bij de huisarts. Juist deze vooruitstrevendheid maakt Nederland bij uitstek geschikt om voorop te lopen in het realiseren van abortus als mensenrecht. Tegelijkertijd staat abortus nog altijd in het Wetboek van strafrecht, dus ook Nederlandse vrouwen hebben baat bij een internationale verankering van abortus als mensenrecht.

14

Hoe verhoudt de kernwaarde «vrijheid van ieder individu om naar eigen keuze het leven in te richten» zich tot de belangen en/of rechten van een ongeboren leven, die bij iedere zwangerschap in het geding zijn?

⁵ <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2024/08/poland-violated-womens-rights-unduly-restricting-access-abortion-un>

Antwoord

Toegang tot veilige abortus beperken leidt niet tot minder abortussen, maar tot minder onveilige abortussen. Dit voorstel zal daarom geen invloed hebben op het ongeboren leven, maar wel een grote invloed op de veiligheid en gezondheid van de vrouw.

15

Als toegang tot veilige abortus een mensenrecht is, hoe verhoudt zich dat tot de rechten en/of belangen van het ongeboren leven dat daarbij betrokken is? Wordt er een afweging gemaakt van deze strijdige belangen en, zo ja, hoe?

Antwoord

Toegang tot veilige abortus beperken leidt niet tot minder abortussen, maar tot minder onveilige abortussen. Dit voorstel zal daarom geen invloed hebben op het ongeboren leven, maar wel een grote invloed op de veiligheid en gezondheid van de vrouw.

16

Op welke achterhaalde denkbeelden doelt u en op grond waarvan stelt u dat deze denkbeelden achterhaald zijn?

Antwoord

Hiermee bedoelt de initiatiefnemer denkbeelden waarin vrouwen niet in staat worden gesteld keuzes te maken over hun eigen lichaam en leven in het geval van een ongewenste zwangerschap en waar van overheidswege wordt bepaald dat zij geen toegang tot bepaalde zorg hebben.

17

Kunt u toelichten wat u precies bedoelt met dogmatische en intolerante wetgeving? Welke dogma's in wetgeving doelt u op en wat is het intolerante aan deze wetgeving?

Antwoord

Het is wat de initiatiefnemer betreft intolerant om vrouwen te dwingen tot het dragen van een kind of een onveilige abortus met alle gevaren en risico's die daarbij komen kijken. Het van overheidswege (in bepaalde gevallen) verbieden van abortus heeft dit echter wel tot gevolg. Vrouwen zouden wat de initiatiefnemer betreft zelf de vrijheid over hun lichaam moeten hebben.

18

Doelt u met de stelling, dat iedere vrouw die sterft aan een abortus slachtoffer is van haar eigen regering, van dogmatische en intolerante wetgeving en van achterhaalde denkbeelden, op alle gevallen van abortus of alleen op die gevallen, wanneer er sprake is van medische noodzaak of wanneer de zwangerschap het gevolg is van verkrachting?

Antwoord

De initiatiefnemer doelt hiermee op alle gevallen van abortus.

19

Blijkt uit het feit dat Nederland een van de weinige landen is die abortus tot 24 weken toelaat, dat Nederland vooruitstrevend is? Wat bedoelt u precies met vooruitstrevend in dit verband? Zou Nederland in dit opzicht nog vooruitstrevender zijn wanneer de grens verder verhoogd wordt?

Antwoord

Nederland is vooruitstrevend omdat vrouwen altijd het recht hebben om te kiezen voor het afbreken van een ongewenste zwangerschap. Wel is de

initiatiefnemer van mening dat er nog stappen zijn waardoor abortuszorg beter toegankelijk zou kunnen worden gemaakt, bijvoorbeeld door abortus uit het Wetboek van Strafrecht halen.

20

In welke zaken ziet u dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) een brede «margin of appreciation» hanteert? Wat zijn redenen voor het EHRM om een «margin of appreciation» te hanteren?

Antwoord

Dit is onder meer te lezen in *A, B en C tegen Ierland* en *M.L. tegen Polen*. Redengevend hiervoor is dat het EHRM inzake medisch-ethische zaken een bredere appreciatiemarge hanteert in verband met de pluraliteit van opvattingen die hierover bestaat in verschillende lidstaten.

21

Kunt u nader toelichten om hoeveel abortuscasussen het gaat bij het EHRM en hoeveel van deze casussen worden afgewezen op grond van de brede «margin of appreciation», zoals gesteld in de nota?

Antwoord

Het is niet mogelijk om, zonder verdere specificering, een getal te koppelen aan abortuscasussen. Die kunnen immers zeer divers zijn. Wel is duidelijk dat het EHRM consistent veel ruimte laat aan de lidstaten.

22

Als gezondheidsrechten abortus bevatten, wiens gezondheid wordt dan door abortus bevorderd?

Antwoord

Het beperken van toegang tot abortus betekent dat vrouwen de toegang tot een specifieke vorm van medische zorg wordt ontzegd. De initiatiefnemer doelt hiermee dan ook op de gezondheid van de vrouw, die door deze beperking gedwongen wordt tot onveilige abortus met grote gezondheidsrisico's.

23

In welk document moet abortus als mensenrecht op Europees niveau vastgelegd worden?

Antwoord

In het Handvest van Grondrechten van de Europese Unie, zoals ook bij meerderheid uitgesproken door het Europees Parlement⁶

24

Waarmee onderbouwt u de stelling over een niet afnemend aantal abortussen na het verbieden van abortus?

Antwoord

Onder andere uit onderzoek van de WHO.⁷ Deze onderzoeken laten zien dat vrouwen vaak een weg vinden om een ongewenste zwangerschap te onderbreken. Een abortus zonder medisch toezicht brengt grote risico's met zich mee, daarom is de initiatiefnemer van mening dat toegang tot veilige abortus van levensbelang is.

⁶ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2024-04-10/12/making-the-right-to-abortion-an-eu-fundamental-right>

⁷ <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>

25

Daar waar u het een beperking van het United Nations Population Fund (UNFPA) noemt, dat deze organisatie alleen binnen de wet van een land mag handelen, bedoelt u hiermee dat het beginsel van non-interventie geldt?

Antwoord

Het non-interventieprincipe stelt dat staten zich niet mogen mengen in politieke aangelegenheden van andere landen. In dit geval gaat het niet om politieke aangelegenheden, maar het bieden van medische zorg die in het land zelf niet beschikbaar is.

26

Wordt er in het geval van Justyna Wydrzynska een artikel uit het Pools strafrecht gehandhaafd? Welk bewijs heeft u dat de aanklacht tegen Wydrzynska als afschriktechniek bedoeld is?

Antwoord

Justyna Wydrzynska is veroordeeld tot acht maanden cel voor de intentie tot hulp bij abortus en ongeoorloofde verspreiding van een farmaceutisch middel. De initiatiefnemer heeft geen direct bewijs dat de aanklacht als afschriktechniek was bedoeld. Het was echter overduidelijk dat de conservatieve partij Recht en Rechtvaardigheid, die de rechtspraak in Polen een stuk minder onafhankelijk heeft gemaakt, een signaal wilde afgeven.

27

Hoeveel rechtszaken moet de Minister volgens u bijwonen? Is dat zo productief mogelijk gebruikmaken van de beperkte tijd van de Minister?

Antwoord

Het is niet aan de initiatiefnemer om het aantal rechtszaken te bepalen, dat laat zij aan het kabinet. Zij is van mening dat het wel degelijk productief gebruik maakt van de tijd van de Minister, aangezien het bevorderen van mensenrechten wereldwijd onderdeel van zijn taakomschrijving is en Nederland gebaat is bij een wereld waar mensenrechten worden gewaarborgd.

28

Hoe begrijpt u de clausule «waar nodig voor extra bescherming te zorgen»? Komt dit bovenop een strafrechtadvocaat?

Antwoord

Dit kan bovenop een strafrechtadvocaat komen. Bijvoorbeeld door het bieden van opvang of het ondersteunen van NGO's die mensenrechtenverdedigers beschermen.

29

Naar welke «wereldbeelden» van Amerikaanse pro-life organisaties verwijst u hier?

Antwoord

Hiermee bedoelt de initiatiefnemer denkbeelden waarin vrouwen niet in staat worden gesteld keuzes te maken over hun eigen lichaam en leven in het geval van een ongewenste zwangerschap en waar van overheidswege wordt bepaald dat zij geen toegang tot bepaalde zorg hebben.

30

Hoe verstaat u «banden hebben met»? Hoe sterk moeten die banden zijn, voordat u graag ziet dat een organisatie aan banden wordt gelegd?

Antwoord

Indien dergelijke organisaties bijdragen aan het beperken van de toegang tot abortus en dus het schenden van mensenrechten zouden deze aan banden moeten worden gelegd, ongeacht of het gaat om financiële of andersoortige steun. Het betreft hier immers ongewenste buitenlandse beïnvloeding die onze waarden ondermijnt, daar moet de overheid een serieus antwoord op hebben.

31

Bent u bekend met het feit dat het in 2022 bijna 36.000 abortussen betrof? Welke verandering daarin verwacht u naar aanleiding van deze nota, mocht alles beleid worden?

Antwoord

De initiatiefnemer verwacht, zoals onderzoek van onder andere de WHO heeft laten zien, geen verandering in het daadwerkelijke aantal abortussen.

32

Welk aandeel van het mensenrechtenfonds betreft het bedrag van 3 miljoen euro, uitgedrukt in een percentage?

Antwoord

Ongeveer 5% in het budget voor 2024.

33

Welke gevolgen heeft het overhevelen van 3 miljoen euro voor andere programma's uit het mensenrechtenfonds? En betaalt u dat uit de pijler «gelijke rechten voor vrouwen en meisjes» of dekt u het uit het mensenrechtenfonds in het algemeen?

Antwoord

Uiteindelijk is die keuze aan het kabinet. De initiatiefnemer stelt voor het te dekken uit de pijlers «gelijke rechten voor vrouwen en meisjes», «mensenrechtenverdedigers» en «vrijheid van religie en levensovertuiging».

34

Hoe groot is het bedrag waarmee de Verenigde Staten beleid ten aanzien van Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten financiert momenteel? Waaruit wilt u zo'n «tegenvaller» opvangen, mocht dat gebeuren?

Antwoord

Het is moeilijk te voorspellen hoe een dergelijke tegenvaller eruit zal zien en daarom kan de initiatiefnemer ook niet vooruitlopen op de precieze dekking. Wel is zij van mening dat Nederland in het geval dit gebeurt het initiatief zou moeten nemen voor een internationale conferentie om met zoveel mogelijk andere landen geld op te halen voor het beschermen van de rechten van vrouwen in de Verenigde Staten.

35

Kunt u toelichten welke landen plaats zouden nemen in de internationale kopgroep?

Antwoord

Dat zouden bijvoorbeeld Duitsland en Oostenrijk kunnen zijn, die net als Nederland het recht op abortus waarborgen.

36

Hoe verhoudt het werken «juist in landen waar abortus illegaal is» zich tot het non-interventieprincipe?

Antwoord

Het non-interventieprincipe stelt dat staten zich niet mogen mengen in politieke aangelegenheden van andere landen. In dit geval gaat het niet om politieke aangelegenheden, maar het bieden van medische zorg die in het land zelf niet beschikbaar is.

37

Over hoeveel rechtszaken per jaar zou het ongeveer gaan, waar Nederlandse vertegenwoordiging, dan wel de Minister aanwezig moet zijn?

Antwoord

Het is niet aan de initiatiefnemer om het aantal rechtszaken te bepalen, dat laat zij aan het kabinet.

38

Kunt u toelichten waarop het bedrag van 1 miljoen euro extra per jaar, dat nodig zou zijn voor NGO's, is gebaseerd? Welke berekening ligt hieraan ten grondslag?

Antwoord

Hieraan ligt geen specifieke berekening ten grondslag, de initiatiefnemer heeft op basis van de beschikbare middelen ingeschat dat dit bedrag een belangrijk aandeel kan hebben in het ondersteunen van vrouwen wereldwijd. Indien het nodig is om extra middelen vrij te maken, zal de initiatiefnemer hier altijd welwillend tegenover staan.

39

Heeft u er rekening mee gehouden dat het gratis beschikbaar stellen van abortuszorg mogelijk zal leiden tot meer aanvragen om hier gebruik van te maken? Wilt u de 3 miljoen euro, die u als budget heeft vastgesteld, dan als maximum budget inzetten of wilt u het bedrag mee laten groeien met de hoeveelheid mensen die hierheen komt?

Antwoord

De initiatiefnemer stelt nu een bedrag van 3 miljoen voor. Indien het plafond snel bereikt zou worden, zal moeten worden bezien of verhoging hiervan wenselijk en haalbaar is. Maar de hoop van de initiatiefnemer is dat dit niet nodig zal zijn als abortus wordt vastgelegd als mensenrecht en elke vrouw in haar eigen land toegang tot veilige abortus heeft.

40

Welke andere maatregelen, naast maatregelen tegen de internationale financiering van anti-abortusorganisaties, vindt u dat het kabinet nu al neemt om de toenemende regressieve druk op abortusrecht te bestrijden?

Antwoord

Nederland heeft lang vooropgelopen in het bevorderen van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten door het financieren van organisaties wereldwijd die zich hiervoor inzetten, het financieren van medische voorzieningen en diplomatieke druk te zetten op landen die dergelijke rechten hebben ingeperkt.

41

Welke andere maatregelen, naast maatregelen tegen de nationale financiering van anti-abortusorganisaties, vindt u dat het kabinet nu al neemt om de toenemende regressieve druk op abortusrecht te bestrijden?

Antwoord

De initiatiefnemer ziet niet dat het kabinet maatregelen neemt om de toenemende regressieve druk op abortusrecht te bestrijden. Integendeel, de coalitie heeft besloten dat de wettelijke kader van abortus ongewijzigd blijven. Daarnaast heeft Minister Klever onlangs bekend gemaakt welke impact de bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking zullen hebben op het bevorderen van seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (Kamerstuk 36 600 XVII, nr. 13). Daarin wordt duidelijk dat Nederland hier minder steun aan zal geven en daarmee de koploperspositie dreigt kwijt te raken.